

Taal in het donker

Films met een hoofdrol voor taal

Een man loopt van links naar rechts, een treindert een tunnel in: films maken gebruik van beeldtaal. Maar echte taal speelt er ook weleens een rol in – soms zelfs een hoofdrol. Een overzicht.

RAYMOND NOË

In den beginne was er het woord. Dat geldt voor boeken – de Bijbel voorop – maar niet voor films. In films was er eerst het beeld, en dat woordenloze tijdperk duurde ook vrij lang. Meer dan dertig jaar, van 1895, toen de gebroeders Lumière hun eerste korte rolprent vertoonden, tot 1927, toen de eerste geluidsfilm te zien was, was het niet mogelijk gesproken taal aan films toe te voegen. De enige taal was geschreven taal, die te lezen was op zogenoemde tussentitels: korte teksten die de handeling nader verklaarden ('Somewhere in New York') of verder hielpen ('Our hero decides to go ...'). Het verhaal moest in beelden verteld worden: de handeling, de interactie en de mimiek en lichaamstaal van de acteurs moesten het doen. Wel konden regisseurs

zich bedienen van verschillende vormen van beeldtaal, die zich in die tijd sterk ontwikkelde.

Muziek

In 1927 verscheen de eerste geluidsfilm in de bioscoop, *The Jazz Singer*, en zoals de titel al zegt, klonk daarin behalve het gesproken woord ook de taal van de muziek. In *The Jazz Singer* (die in Nederland overigens niet ondertiteld of nagesynchroniseerd werd) diende die nog vooral om het publiek te verbazen, maar het werd al snel duidelijk dat je de effecten van beeldtaal door het toevoegen van muziek aanzienlijk kunt versterken. Mits het doordacht is uitgevoerd, kan de combinatie van beeld en muziek een film veel beter maken – er zijn dan ook weinig filmmakers die dit middel nu nog laten liggen.

Toen de gesproken taal eenmaal zijn intrede in de film had gedaan, was dat lange tijd 'de taal van herkomst'. Engels in Britse en Amerikaanse films, Frans in Franse films, Italiaans in Italiaanse films. En als er dan eens een buitenlander in zo'n film voorkwam, lieten ze hem in de taal van de film spreken, met een zwaar aangezet accent. Daardoor kon het voorkomen dat je in een Engelstalige film Duitse soldaten onderling hoorde spreken over 'ze bladdie iengliesh'. Dat duurde voort totdat men op een gegeven moment aandacht ging schenken aan dit soort de-